

УДК [351.74:3.086](477)

Олена Миколаївна Стефаненко,

слухач магістратури факультету № 3 ХНУВС

Науковий керівник: канд. юрид. наук Романенко М. В.

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Поліцейський, як посадова особа Національної поліції України, здійснює покладені на нього службові обов'язки, що є частиною державно-владної компетенції. Виконання яких має важливе правоохоронне та правозахисне значення, тому за невиконання або неналежне виконання поліцейським цих обов'язків законодавством передбачається застосування юридичної відповідальності. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» визначає особливий порядок притягнення поліцейського до юридичної відповідальності. Притягнення працівника поліції до юридичної відповідальності з підстав, визначених законодавством, виступає своєрідною гарантією забезпечення законності його діяльності та належного виконання покладених на нього обов'язків.

Юридична відповідальність, що застосовується до працівника поліції, слугує передусім засобом забезпечення службового порядку та дисципліни, а характерною рисою юридичної відповідальності є наявність чітко визначених підстав для її застосування. Такою підставою виступає вчинення злочину, правопорушення або дисциплінарного проступку. Відповідно до ст. 19 закону України «Про Національну поліцію» у разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом. Наразі до затвердження Дисциплінарного статуту Національної поліції на поліцейських розповсюджується дія закону України від 22.02.2006 № 3460-IV «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України».

Серед найбільш тяжких наслідків невиконання або неналежного виконання службових обов'язків є притягнення поліцейського до кримінальної відповідальності. Відповідно, підставою для цього може бути лише таке невиконання або неналежне виконання обов'язків, що містить ознаки злочину. Тобто це діяння (дія або бездіяльність) тягне за собою найбільш тяжкі наслідки.

Положення Кримінального кодексу України відносять до кримінальних правопорушень, пов'язаних з невиконанням або неналежним виконанням посадових обов'язків поліцейським: розголошення державної таємниці (ст. 328); незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340); зловживання владою або службовим становищем (ст. 364); перевищення влади або службових повноважень

працівником правоохоронного органу (ст. 365); службове підроблення (ст. 366); декларування недостовірної інформації (ст. 366-1); службова недбалість (ст. 367); примушування давати показання (ст. 373), тощо.

Притягнення поліцейського до кримінальної відповідальності здійснюється в загальному порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України. Між тим, у ч. 8. ст. 62 закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що у разі затримання поліцейського за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення або обрання щодо нього тримання під вартою як запобіжного заходу його тримають у призначених для цього установах окремо від інших категорій осіб. А в ч. 3 ст. 70 визначено, що поліцейський, щодо якого здійснюється кримінальне провадження, може бути відсторонений від посади в порядку, визначеному КПК України.

Також необхідно врахувати, що згідно до п. 2–4 ч. 2 ст. 61 закону «Про Національну поліцію», не може бути поліцейським особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку, та особа, яка має непогашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої; особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих підстав. Тому, якщо поліцейського визнають винним у вчиненні кримінального правопорушення, він підлягає негайному звільненню із займаної посади.

Іншим видом юридичної відповідальності за невиконання або неналежне виконання поліцейським своїх посадових обов'язків є адміністративна відповідальність.

Невиконання або неналежне виконання поліцейським своїх посадових обов'язків може бути підставою притягнення його до адміністративної відповідальності, якщо в його діях (бездіяльності) є ознаки правопорушень, передбачених у Кодексі України про адміністративні правопорушення главою 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» (ст. 172⁴ – Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, ст. 172⁶ – Порушення вимог фінансового контролю, тощо) або главою 15 «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління» (ст. 185⁸ – Ухилення від виконання законних вимог прокурора, ст. 185¹¹ – Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, та ін.) або інших. Необхідно зазначити, що відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 61 закону України «Про Національну поліцію», особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, не може бути поліцейським. Відповідно, вчинення такого правопорушення є підставою для звільнення з посади.

Якщо поліцейський не виконав або неналежним чином виконав свій посадовий обов'язок, але при цьому відсутні ознаки адміністративного правопорушення, то це може бути підставою для його притягнення до дисциплінарної відповідальності. В такому разі фактично поліцейським допускається порушення службової дисципліни. Саме таке визначення дисциплінарного

проступку міститься в ст. 2 чинного закону «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України», зокрема, зазначається, що це невиконання чи неналежне виконання особою рядового або начальницького складу службової дисципліни. В свою чергу, службова дисципліна – це дотримання особами рядового і начальницького складу Конституції і законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів та інших нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, підпорядкованих йому органів і підрозділів та Присяги працівника органів внутрішніх справ України.

В проекті закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» (реєстр. № 3857 від 01.02.2016) запропоновано всі дисциплінарні проступки класифікувати за ступенем небезпеки на грубі та інші проступки. В свою чергу, до грубих дисциплінарних проступків віднесено: 1) відсутність на службі без поважних причин більше чотирьох годин протягом робочого дня; 2) поява на службі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; 3) катування, інші види жорстокого або нелюдського поводження з особою, а також дії, що сприяли їх вчиненню або приховуванню; 4) порушення обмежень, пов'язаних із службою в поліції; 5) подання завідомо неправдивих відомостей або документів, необхідних для проходження служби в поліції; 6) ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, за можливості надати таку допомогу або повідомлення про такий стан належним установам чи особам, якщо це спричинило тяжкі тілесні ушкодження або смерть постраждалого; 7) втрата вогнепальної зброї внаслідок недбалого ставлення; 8) nereєстрація заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події; 9) втрата або розголошення відомостей, що становлять державну таємницю.

Види дисциплінарного стягнення за невиконання або неналежне виконання поліцейським своїх посадових обов'язків визначаються Дисциплінарним статутом. Згідно зі ст. 12 закону України «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» на осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ за порушення службової дисципліни можуть накладатися такі види дисциплінарних стягнень: 1) усне зауваження; 2) зауваження; 3) догана; 4) сувора догана; 5) попередження про неповну посадову відповідність; 6) звільнення з посади; 7) пониження в спеціальному званні на один ступінь; 8) звільнення з органів внутрішніх справ. Подібні види дисциплінарних стягнень передбачені і в проекті закону «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Цивільно-правова відповідальність – це додатковий або новий щодо невиконаного обов'язок боржника-правопорушника за рахунок власного майна відновити порушений внаслідок невиконання чи неналежного виконання зобов'язання майновий стан кредитора (потерпілого) або компенсувати немайнові (моральні) втрати останнього [1, с. 47]. Ця відповідальність зобов'язує працівника поліції відшкодувати шкоду, завдану внаслідок порушення ним

своїх службових обов'язків, відповідному органу, службі чи підрозділу, з яким він перебуває в службово-трудових відносинах.

Фактичною підставою матеріальної відповідальності працівників поліції є майнове правопорушення – винне і протиправне невиконання або недбале виконання працівником поліції його службово-трудових обов'язків за трудовим договором (контрактом), що призвело до завдання прямої дійсної шкоди органу, службі чи підрозділу поліції [2].

Умовами, за яких настає цивільно-правова відповідальність поліцейського є: протиправна поведінка працівника поліції; наявність прямої дійсної шкоди; причинний зв'язок між протиправною поведінкою поліцейського та настанням шкоди; наявність вини.

Серед способів відшкодування шкоди, заподіяної працівником поліції, виділяють добровільний (за заявою працівника поліції), адміністративний (за розпорядженням начальника), судовий (за рішенням суду) [2].

Таким чином, невиконання або неналежне виконання поліцейським своїх посадових обов'язків як підстава юридичної відповідальності характеризується наступним:

1) в залежності від наслідків та характеру вчиненого діяння може виступати підставою кримінальної, адміністративної або дисциплінарної відповідальності;

2) є основною підставою для притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності, якщо в його діяннях відсутні ознаки злочину або адміністративного правопорушення;

3) об'єктом є встановлений порядок проходження служби в органах поліції, а предметом – посадові обов'язки поліцейського;

4) об'єктивну сторону цього проступку можуть складати такі діяння: – у формі активної дії: неналежне виконання обов'язку; порушення порядку застосування поліцейського заходу; перевищення меж застосування поліцейського заходу; порушення порядку поводження з інформаційними базами даних, тощо; – у формі бездіяльності: невиконання покладеного на поліцейського обов'язку; ігнорування заяв і повідомлень, що надходять від фізичних та юридичних осіб; ненадання допомоги особам, які звернулись до поліцейського з таким проханням, тощо;

5) суб'єктом виступає поліцейський, незалежно від рівня посади, яку він обіймає;

6) із суб'єктивної сторони таке діяння може характеризуватися умисною або необережною формою вини, тобто за необережність (службову халатність, недбалість) також настає юридична відповідальність.

Для приведення адміністративного законодавства у відповідність до вимог закону України «Про Національну поліцію» необхідними є розробка та щонайшвидше прийняття Дисциплінарного статуту Національної поліції України. В ньому мають бути визначені види дисциплінарних проступків, порядок дисциплінарного провадження щодо поліцейського, види та порядок застосування дисциплінарних стягнень.

Список бібліографічних посилань

1. Адміністративне право України: підруч. для юрид. вузів і ф-тів/Ю. П. Битяк, В. В. Богущий, В. М. Гаращук та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2001. 528 с.
2. Теорія держави і права: підручник/Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.; за заг. ред. Є. О. Гіди. Київ: ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с.

Одержано 20.04.2017

УДК 342.93

Катерина Сергіївна Єрмакова,

курсант 2 курсу факультету № 1 ХНУВС

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доцент Резанов С. А.

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕЖ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В сучасних умовах стрімкої правотворчої діяльності на перший план виходить проблема підвищення рівня захисту прав та свобод громадян. Правозастосувальна діяльність органів Національної поліції часто пов'язана з вирішенням питань, які торкають дану сферу. Особливим різновидом правозастосувальної діяльності є адміністративний розсуд, який визначається як один з ефективних правових інструментів в арсеналі працівника поліції для виконання покладених на нього завдань. Разом з тим, свобода вибору варіантів рішень створює реальні передумови для зловживання зазначеною діяльністю. Зрозуміло, що адміністративний розсуд в діяльності поліції не повинен носити довільний характер і цілком залежати від суб'єкта, який його застосовує. В зв'язку з цим особливу значущість набуває проблема правового обмеження адміністративного розсуду працівника поліції.

Враховуючи роль і значення правових меж розсуду в правоохоронній діяльності, дане явище може бути класифіковано за наступними підставами: по галузях права, залежно від функціональної ознаки, за ознакою формальної закріпленості, за джерелом закріплення, по кількості альтернатив, за способом закріплення, залежно від стадій правозастосувального процесу і за ступенем визначеності.

Виходячи з цього, межі адміністративного розсуду можна класифікувати по галузевій приналежності на межі в адміністративному, цивільному, кримінальному і інших галузях права. При цьому особливості кожного виду багато в чому визначаються специфікою предмету і методу конкретної галузі права.

Також підставою класифікації меж адміністративного розсуду може виступати ознака формальної закріпленості. За даною підставою ми виділяємо, по-перше, формально закріплені межі. До даного виду слід відносити такі межі розсуду, зміст яких повністю розкривається в нормативно-правовому або інтерпретаційному акті.